ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆՆԵՐՈՒ

ԴՍԵՂԻ ՃԻՎՂԸ

(Շար. տե՛ս «Բազմավէպ» 1956, թ. 6-8, էջ 155

ԳՐԻԳՈՐ: — Երէց որդին եւ յաջորդ Մարզպան Բ.ի: Ամուսնացած Մամքանի, որուն համար Ալպօյաճեան կը գրէ թէ «Մամքան քոյրն էր Հաղբատի առաջնորդ Համազասպ եպ.ի եւ կալուածներ նուիրած է Հաղբատի վանքին, 1249ին»(16):

Կիրակոս Գանձակեցի թաթարներու սովորութեանց մասին իր պատմութեան մէջ մէջբերում ըրած է այս Գրիգորէն՝ ըսելով. «Զայս պատմեաց մեզ Գրիգոր իշխանն որդի Մարզպանին՝ եղբայր Ասլան պէկին, Սարգսի եւ Ամիրային, յաղէ Մամիկոնէից, զոր իւր իսկ լուեալ էր ի մեծ յառնէ միոջէ ի կարի աւագաց, որում անուն էր Ղութու Նուին»(17): Վկայութիւնը ցոյց կու տայ որ Գրիգոր իշխան յարաբերութիւն կը մշակէր թաթար տիրակալներուն աւագներուն հետ:

Գրիգորէն ունինք քանի մը արձանագրութիւններ Բարձրաքաշ վանքին մէջ: Առնցմէ առաջինը ժամատան արեւելեան պատին ճախ եւ արտաքին մասին վրայ:

«Յանուն Ա(ստուծո)յ ես Աշոտ որդի Գաւրգէ թոռն Աշոտի եւ Գրիգոր որդի Մարծպանա չինեցաք զՓայտաչէնն զկէսն մէր եւ կէսն նմա ես զիմ բաժինն էտու ի Բարձրաքաշս վասն նոցա ամուսնոյ իմոյ Խորիշահի դստեր Արքանա իւր կոպարովն աղատ յամէն չարէ եւ խոստացան: Ի: (20) պատարագ ի տարին անխափան արդ ով խափանել ջանա զինչ տվել եմ յիմոց կամ յաւտարաց առցէ նզովս յԱ(ստուծո)յ եւ մեր մեղացն պարտական է առաջի Ա(ստուծո)յ: Նոր կիրակէին հետ իրար արնեն զժամնա որ ի վերագրած է եւ աւր(հ)նին յԱ(ստուծո)յ»:

Դարձեալ ժամատան ներսը.

«Ի թու(ին) ՈՂԵ (1246) Յառաջնորդութե(ան) Տիրացու վ(ար)դ(ապետ)ին ես Քուրդ որդի Գաւկային յիմ տապանատանէն ի դուս եկի ի Սանահնէն եւ միաբանեցա Բարձրաքաշիս կամակցութ(եամ)ը Գրիգորս եւ Ասլանպէկա որդոց Մարծպանա: եւ ըստ կարի աւղնեցի շինութե(ան) տանս եւ արարի ինձ զերեզմանատուն եւ այլ զինչ ունիմ յետ իմ յանցման այս եկեղեցոյս լինի վկայութ(եամ)ը Ա(ստուծո)յ եւ մարդկան Ասլանպէկա եւ Գրիգորս Համլիկա եւ Աշոտ արդ ով այս գրելոցս հակառակ կա եւ խափանել ջանա իմ մեղացն պարտական է առաջի Ա(ստուծո)յ Կաենի եւ Յուդայի (մ)տանակից եղիցի Յինանցն առնեն զիմ ժամնա եւ աւրհնին յԱ(ստուծո)յ ամէն»:

Նոյն վանքին ժամատան ներքին կողմը կամարաձեւ արձանագրութիւն մը.

«Ես Գրիգոր որդի Մարծպանայ յետ մահուան հաւր իմոյ չինեցի զԳրիգորաչէն եւ էտու յիմ վանքս եւ զՍէրեկագոմոց տափն եւ զմեծ Կոռասարն յԱղաղակի ըզՓայտաչինս կէսն գաւազ ս(ուր)ը նշանն աւետարան պատուական գրեան եւ զարդ էկեղեցոյ եւ այլ արդիւնք ի գավիթս Տիրացու վ(ար)դ(ապետ) եւ միաբանքս սահմանեցին զմատուռն որ ի բեմին յաջոյ կուսէ անդ պատարագ եւ զԳ(րիգոր)ս յանուն իմ անխափան արդ որ հակառակ կա եւ զինչ տվել եմ խլէ յէկեղեցոյս յիմոց կամ յաւտարաց իմ մեղացն պարտական է առաջի Ա(ստուծո)յ եւ որ զիմ ժամնա խափանէ դատի յԱ(ստուծո)յ եւ ես Գրիգ(ո)ր էտու զԱվանին կէսն յէկեղեցիս առ ի յիշատակ ամուսնոյ իմոյ եւ նա ետ յէկեղեցիս առ ի յիշատակ հոգւոյ իւրոյ եւ սպասաւորք սբ. ուխտիս սահմանեցին ի շաբաթն Բ (2) աւր պատարագել զԳ(րիգոր)ս յանուն նոյաւր ...զաւանդս աւրհնի յԱ(ստուծո)յ եւ որ խափանէ դատի ամէն»:

Դժբախտաբար յիշատակարանը անթուական է, այլապէս կարելի պիտի ըլլար գիտնալ Գրիգորի կնոջ Մամքանի երբ մեռած ըլլալը: Այս արձանագրութիւնը որոշուած ըլլալը: Այս արձանագրութիւնը ցոյց կու տայ որ Մամքան մեռած էր այսորոշ վերագրութեան ժամանակ:

Նոյն ժամատան ինկած քարերէն երեք քարերու վրայ.

«(Գր)իգորս եւ Ասլանպեկա որդոց Մարծպ(ա)նա յառաջնորդ»(18):

Գրիգոր եւ Մամքան ունին արձանագրութիւն մը նաեւ Աղքիլիսայ նախկին թրքական գիւղին փոքրիկ եկեղեցւոյն մէջ.

«Ես Գրիգոր եւ ամուս(ի)ն իմ Մամքան մեր գրամով չինեցաք ճիթահանք եւ ... տվաք ա(ստուա)ծածնին մեք. ազատ արարաք զվանքս միաբանաւքս յամէն չարէ վ(ա)ս(ն) վերկութե(ան) հոգ մերոց որ խափան....»(19):

Անդ երկրորդ արձանագրութիւն մը պակասաւոր.

«... (որ)դի Մարծպանա
... ի ս(ուր)ը ա(ստուա)ծածինս եւ (՞)
... աւտ (՞) չինեցա(ք՞)
... (ազ)բիւրս վ(ա)ս(ն) հոգոյ իմ(ո)
... յ:Ա:չինական խ..
... (ա՞)ատ յամ
... (չ)արէ այլ չահ ու զէն
... ՅԺԸ հայրապետ
. . . . . »(20):

Արձանագրութիւնը անտարակոյս Գրիգոր որդի Մարծպան Բ.ին է, ինչպէս որ նոյն եղրակացութեան հասած է Գարեգին Սրբազան Յովսէփեան. (Անդ):

Այս Գրիգոր իշխանին մահուան թուականը անծանօթ կը մնայ ինծի: Ոչ ալ ո՛ր եւ է տեղեկութիւն ունինք իր զաւակներուն մասին: Միայն Ստեփաննոս Օրբէլեան իր Պատմութեան մէջ կը վկայէ, որ «... պեղեցիկն Ելիկում վեսայացեալ Գրիգորոյ Մարծանեանց, որ յաղէ Մամիկոնէից համբաւի»(21): Անտարակոյս Մարծանեանցը պէտք է սրբագրել Մարծ(պ)անեանցի: Հոս յիշուած Ելիկումը Լիպարիտ Օրբէլեանի որդին էր եւ եղբայրը Փախրադօլայի, Տարսայիճի, Սմբատ արքայի եւ Իւանէի: Ուրիշ աղբիւրներէ գիտենք որ Լիպարիտի որդի Ելիկումի կնոջ անունը Թամթա էր, դուստր Գրիգոր իշխանին որդի Մարծպան Բ.ի: Այս Ելիկումի մահուան բուն թուականը խնդրոյ առարկայ է մեր պատմութեան մէջ:

Գրիգոր իշխան եւ իր կինը Մամքան կը յիշուին Խաչքարի մը մէջ սապէս.

«Տ(է)ր ա(ստուա)ծ ողորմի պարոն Գրիգորս եւ Մամքան հաւր եւ մաւր Մամիկոնի»: 1279ին կանգնած է խաչս երբ հաւանօրէն Գրիգոր և Մամքան մեռած էին:

Ալպօյաճեան կը շփոթէ Գրիգոր իշխանս Համլիկի հետ: Ան կը գրէ. «Գրիգոր ունէր հաւանօրէն երկրորդ անուն մը՝ Համլիկ, վասն զի այդ թուականներուն կը յիշատակուին նոյն անունով անձեր, մին Համլիկ Դսեղցի, որ իբր վկայ կը յիշատակուի Բարձրաքաշ վանքի մէկ արձանագրութեան մէջ 1246ին, և միւսը՝ Համլիկ Մամիկոնեան, որուն կինը Մամքան էր եւ որ նուէր ըրած էր այս վանքին»(22):

---

(16) Պատմական Հայաստանի սահմանները (տպ. Գահիրէ, 1950), էջ 273, ծնթ. 3: Աճառեան իր Հայոց Անձնանունների Բառարանին մէջ կը յիշէ Գրիգոր մը (թ. 302), որ «եղբայրն է Հաղբատի առաջնորդ Համազասպ եպիսկոպոսի. կինն է Մամքան, գնեց Մածնաբերդի իշխան Թաղիաթինի որդի Սարգսից Ադուաւածորը, որ նուիրեց Հաղբատի 1249 թուին»: Տարբեր անձ կը նկատէ Մարզպանի որդի Գրիգոր իշխան Մամիկոնեանէն. (տե՛ս անդ, թիւ 376):

(17) Պատմութիւն Հայոց (տպ. Թիֆլիս, 1909), էջ 259:

(18) Էջմիածին, 1951, Նոյեմբեր-Դեկտեմբեր, էջք 45. 47. 51:

(19) Հաւուց Թառի Ամենափրկիչը, Գարեգին Սրբազ. Յովսէփեանցի, էջ 71:

(20) Նոյն:

(21) 1910, էջ 398:

(22) Պատմական Հայաստանի սահմանները, էջ 273բ:

© National Library of Armenia

Յարգելի բարեկամիս երկու տարբեր Համլիկներ կարծածը մէկ Համլիկ մըն է, որդին Սմբատ Բ.ի, որու մասին արդէն կենսագրեցի, եւ երբեք կարելի չէ նոյնացընել Գրիգորի հետ:

Բարձրաքաշի վանքին մէկ ուրիշ արձանագրութեան մէջ կը կարդանք.

«Ողորմութ(եամ)ըն Ա(ստուծո)յ եւ կամակցութ(եամ)ը պատրոնին Գրիգորի ես Արղան որդի Աէվճէ եւ ամուսին իմ Մամա միաբանեցաք որ ուխտիս եւ տվաք Կ. (60) դէ(կան) առաջնորդ սբ. ուխտիս Էրէմիա եւ միաբանք էտուն: Դ: աւր պատարագ Խաչվէտին. Բ: (2) Գիղանին իմ աղբաւրն. Ա: (1) ինձ: Ա: (1) Մամային Կատարի»(23):

Արձանագրութիւնը դժբախտաբար թուական չունի, սակայն 1256էն առաջ գրուած ըլլալու է, քանի որ Երեմիա առաջնորդը մեռաւ 1256ին, ինչպէս որ անոր տապանագիրը նոյն վանքին մէջ ցոյց կուտայ: «Թուին ՉԵ (1256) Երեմիայ սուրբ ծերունի»(24):

ԱՍԼԱՆ ԲԷԿ: – Երկրորդ որդին է Մարծպան Բ.ի: Ասոր ալ ծննդեան կամ մահուան մասին ծանօթութիւն չունիմ: Կը յիշուի իր հօր՝ Մարծպանի, եւ եղբօր՝ Գրիգորի հետ 1234ին Բարձրաքաշի վանքին մէկ յիշատակարանին մէջ: (Արտադրուած Մարծպան Բ.ի կենսագրութեան մէջ): Իրմէ հասած է 1245 թուականով արձանագրութիւն մըն ալ որ հոս կուտամ, որուն մէջ կը յիշէ նաեւ իր կինը՝ Մըլքան:

«Թու(ին) ՈՂԴ (1245) ի յառաջնորդութե(ան) Տիրացու վ(ար)դ(ապետի) ես Ասլանբէկ որդի Մարծպանա չինեցի զ:Բ: (2) մատուռնս զ:Ա: (1) յանուն Մըլքանա ամուսնո իմո եւ տուի զ.... եւ: Ժ: (10) զեհեկան տարեանն յԱկռաւարոյս եւ մեծամեծ աւետարան ոսկով եւ մարգարտով եւ ակնամ(ը)ք պատուականաւք զարդարած եւ հաստատեցի արձանս.... անխափան մինչ ի գալուստն Ք(րիստոս)ի արդ էթէ ոք յիմոց կամ յաւարտաց հակ(առակ)կա և զինչ տուել եմ խլէ կամ ժամն խափանէ մեր խղճի եւ մեղայ.... յԱ(ստուծո)յ եւ յամենայն սրբոց նորա ամէն»(25):

Ասլան բէկ կամ պէկ, ինչպէս տեսանք Գրիգորի կենսագրութեան մէջ, իր եղբօր՝ Գրիգորի եւ հօրեղբօրորդի՝ Համլիկի հետ վկայ եղած է Քուրդի միաբանելուն արձանագրութեան, որ 1246 թուականը կը կրէ:

Ասլան Բէկի մասին մեր գիտցածը այսքան է առ այժմ:

ՍԱՐԳԻՍ Բ.: – Մարծպան Բ.ի որդին է, որու մասին ուրիշ տեղեկութիւն չունիմ:

ԱՄԻՐԱՅ: – Մարծպան Բ.ի չորրորդ յիշուած որդին է: Կիրակոս Գանձակեցիի վերը իմ ներկայացուցած վկայութենէն դատ ուրիշ ծանօթութիւն չունիմ:

ԽՈՐԻՇԱՀ: – Միակ յիշուած դուստրն է Մարծպան Բ.ի: Կիրակոս Գանձակեցի անոր մասին կը գրէ, երբ կը խօսի Հեթում թագաւորին առ Մանգու Ղան այցելութեան վրայ: Հեթում կ'ինչեւանէ «առ յոտն Արագածու՝ հանդէպ լերինն Արայի ի գիւղն, որ կոչի Վարդենիս, ի տանն իշխանին, զոր Քուրդ անուանէին, Հայ ազգաւ, կրօնիւք քրիստոնեայ, եւ որդիք իւր Վաչէ եւ Հասան, եւ կին նորա Խորիշահ՝ յազգէ Մամիկոնէից, դուստր մարզպանայ՝ (սրբագրէ՝ Մարզպանայ: Ց. Բ.) քոյր Ասլան Պեկին եւ Գրիգորոյ»(26):

Խորիշահի դայեակէն մեզի հասած է երկու տարբեր օրինակով արձանագրութիւն մը՝ Բարձրաքաշի վանքին մէջ:

«Ես Մալիքա դստեակ Խորիշահի դստեր Մարծպանա միայրանեցա եկեղեցոյս եւ ապասաւորքս եատուն ինձ Բ. (2) աւր պատարագ ի տունի Հովհաննիսեանց կատարիչք աւրհնին յԱ(ստուծո)յ»(27):

Խորիշահ եւ իր ամուսինը Քուրդ, որ Վաչուտեան էր, թողուցած են խաչքար մը ի Սանահին նախագաւիթին մէջ:

«Ենչանդ Աստուծոյ աւգնեա Քրդի Խորիշահի եւ....»(28):

Խորիշահի մասին աւելի տեղեկութիւն չունիմ:

ՄԱՄԻԿՈՆ Ա.: – Որդին է Գրիգորի(29): Յաջորդած է իր հօր իշխանութեան: Իրմէ հասած է խաչքար մը Դսեղէն (Թումանեան պիւղ) Բարձրաքաշ վանքը տանող ճանապարհին:

«Իշխանութե(ան): Մամիկոնին: եւ որդոյ նորայ Վարդանայ: Ես Հայրապետս որդի Թէրին կանկն(է)ցի սբ տ(է)ր(ունա)որդի Թէրին կանկն(է)ցի ինձ եւ Ասլանբէկին: եւ ծնողաց մերոց որք երկրպագե(ք)»(30):

Գարեգին Սրբազան Յովսէփեան այս Գարեգին Սրբազան Յովսէփեան այս արձանագրութեան մէջ յիշուած Ասլանարձանագրութեան մէջ յիշուած Ասլանը Դսեղի մասին կը գրէ. «Հաւանօրէն Մարծբէկի մասին կը գրէ. «Հաւանօրէն Մարծպանի որդի եւ Գրիգորի եղբայրն է»(31): Նման նոյնացման մը համար պատճառ մը չկայ: Այս Ասլանբէկը ազգական կ'երեւայ Թէրի որդի Հայրապետին, գուցէ եղբայրը, դատելով արձանագրութեան վերջին մասէն:

Մամիկոնի այս խաչին վրայ գժբախտաբար թուական կը պակսի:

Մամիկոնի կնոջ անունը անծանօթ կը մնայ, եւ կը յիշուի միակ որդի մը Վարդան, որ յաջորդած է իրեն: Ես կը խորհիմ որ իր դուստրը ըլլալու է Համայ, որ Աւետարան մը նուիրեց Բարձրաքաշի վանքին: (Սեւանի վանքին թիւ 2 ձեռագիրը):

Մամիկոնէն ունինք նաեւ գեղեցիկ, թէ եւ այժմ կոտրած, խաչքար մը 1279էն, որուն վրայ կը կարդացուի.

«Տ(է)ր ա(ստուա)ծ ողորմի պարոն Գրիգորս եւ Մամքանա հաւր եւ մաւր Մամիկոնին»(32):

ՎԱՐԴԱՆ: – Որդին էր Մամիկոն Ա.ի: Կը յիշուի վերոյիշեալ խաչքարին (Սիրուն խաչ) արձանագրութեան մէջ, որ տուի Մամիկոն Ա.ի կենսագրութեան ընթացքին:

Իր մասին ասկէ դատ ծանօթութիւն չունիմ:

ՀԱՄԱՅ: – Սեւանի վանքին ձեռագիրներուն մէջ կը գտնուէր նաեւ Աւետարան մը երկաթագիր եւ մագաղաթեայ, որուն մէջ աւելցուած է յետին ստացողի սա յիշատակարանը իբր ընծայագիր. «... Արդ ես ծառայ Քրիստոսի եւ աղախին անպիտան Համայս դուստր Մամիկոնին, որ ոչ դուստր ունէի եւ ոչ որդի: յիշեցի զիմ մահին աւուրն եւ զահեղ դատաստանն Քրիստոսի, եւ արարի ինձ յիշատակարան եւ գնեցի ի հալալ արդեանց իմոց զսուրբ եւ զհոգելից եւ զաստուածային տառս զսուրբ դաւետարանս, եւ տուի Բարձրաքաշիս (տպուած է Բարձրաքաղիս) սուրբ ուխտին եւ սքանչելագործ սուրբ Գրիգորին, ի ձեռն սուրբ եւ աստուածանման հայրապետին տէր Վահանայ, եւ սուրբ եւ ընտրեալ միաբանիցն, յառաջնորդութեան սուրբ ուխտին տէր Վահանայ»(33):

Հ. Գար. Զարբհանալեան տալով այս յիշատակարանը, կը կարծէ որ հոն յիշուած Տէր Վահան հայրապետը, որուն ի ձեռն կը տրուի Աւետարանս՝ Վահան կաթողիկոսն է, որ «նստաւ յաթոռ կաթուղիկոսութեան յամի 966»: Սակայն ասիկա

---

(23) Էջմիածին, 1951, Նոյ.–Դեկտ. էջ 46:
(24) Նոյն, էջ 51:
(25) Նոյն, Սեպտ.–Հոկտ. էջ 45:
(26) 1909ծ էջ 351:
(27) Էջմիածին, 1951, Սեպտ.–Հոկտ. էջ 44, եւ Նոյ.–Դեկտ. էջ 47:
(28) Ազգ. Հանդէս, գիրք Գ. էջ 282:
(29) Մամիկոն մը կը յիշուի որ Խերխանի եւ Մարծպանի հետ նորոգած է Խաչենի Քոլատակ գիւղի իրենց գերեզմանատունը, 1265ին (տե՛ս Հյց. Անձնանունների բառարան, Մարծպան թ. 2, Խերխան թ. 1, եւ Մամիկոն թ. 4, առնելով Արց. Արցախ 168): Այս աղբիւրը ինձի պակսելուն պատճառաւ՝ բ'նչ է ազգակցական կապը Մարծպանի, Խերխանի եւ Մամիկոնի միջեւ, եւ բ'նչպէս նոյնացնելու է զանոնք, անծանօթ կը մնայ:
(30) Էջմիածին, 1951, Նոյ.–Դեկտ. էջ 51:
(31) Հաւուց Թառի Ամենափրկիչը, էջ 72բ:
(32) Անդ, էջ 69:
(33) Հայկական Թարգմանութիւնք Նախնեաց,

© National Library of Armenia

սխալ է։ Ցիշատակարանին մէջ յիշուած հայրապետը Բարձրաքաշի վանքին հայրապետն է, որուն հետ նոյն ատեն կը յիշուին ընդրեալ միաբանները նոյն ուխտին, թող որ քիչ վերջ աւելի որոշ կը յիշուի «յառաջնորդութեան սուրբ ուխտին (Բարձրաքաշի) տէր Վահանայ»։ Ուրեմն այս յիշատակարանը գրուած չէ 966ին (Աւետարանին գրչութեան ժամանակը յայտնի չէ գլխաւոր յիշատակարանին չգոյութեան պատճառաւ), այլ ԺԳ. դարու վերջը ատեն մը, երբ ողջ էր Մամիկոն եւ իր աղջիկը Համայ։

Հաւանաբար ամուսնացած էր Համայ, եւ սակայն իր իսկ վկայութեամբ անզաւակ էր (ոչ դուստր ունէի եւ ոչ որդի)։

Համայ իր այս յիշատակարանին մէջ չի յիշեր իր Վարդան եղբայրը։ Եթէ ասիկա լոկ մոռացութեան արդիւնք չէ, այն ատեն դուցէ Համայ աղջիկն էր Մամիկոն Բ.ի, որու մասին՝ քիչ վերջ։ Եթէ Համայ Մամիկոն Բ.ի աղջիկն էր, այն ատեն զինքը եւ իր նուիրած Սեւանայ Աւետարանին յիշատակարանը պէտք է փոխադրենք ԺԴ. դարու մէջ տեղ մը։

ԱՐԴՈՒՆ։ – Որդին էր Վարդանի եւ թոռը Մամիկոն Ա.ի։ Իրմէ ունինք խաչքար մը՝ սա արձանագրութեամբ.

«Ես Արդունս թո(ռ)ն մեծին Մա(մի)կոնա ասպարապետին կանկ(նեց)ի խաչս ի վր(կու)(թ)ի(ւն) ինձ որդ(ւոյ) իմոյ Մամիկոնա եւ ամուս(ն)ս իւր Խաթունին»(34)։

Արդունի կնոջ մասին ծանօթութիւն չունիմ։ Ունեցած է որդի մը՝ Մամիկոն Բ.։

ՄԱՄԻԿՈՆ Բ.։ – Որդի Արդունի, որ կը յիշուի իր հօր խաչքարի արձանագրութեան մէջ։ Ամուսնացած է Խաթունի։ Ունի բան մը ծանօթ չէ ինձի իր մասին։

* * *

Այսքան է գիտցածս Մամիկոնեանց Դսեղի այս ճիւղին մասին, որ կ'ներկայի մինչեւ ԺԴ. դար եւ կ'անհետանայ։ Դուցէ հետզհետէ նոր յիշատակարաններ աւելցընեն մեր այս գիտցածները, սակայն առ այժմ աւելի բան մը չեմ կրնար ըսել։

Կան քանի մը արձանագրութիւններ, որոնք կրնանք Մամիկոնեաններու այս գերդաստանին վերագրել, թէեւ անոնց տարակուսելի վկայութիւնը առ այժմ չենք կրնար ընդունիլ վերջնականապէս։

Այս կարգի արձանագրութիւններէն է Գոչայ վանքի սա արձանագրութիւնը.

«Կամաւն Աստուծոյ ը (2) եղբարքս Սարգիս եւ Սեւադայ... եւ միաբանք սր. Աստուածածնիս եռաւն մեկ ը (2) պատարագ ի տաւնի սր. Յակոբին անխափան»(35)։

Արդեօք այս Սարգիս եւ Սեւադայ զաւակները չե՞ն Մարծպան Բ.ի որդիներէն մէկուն։ Դսեղի Մամիկոնեանք՝ Գոչայ վանքին մէջ ունին, ինչպէս որ տեսանք, որոշ արձանագրութիւններ։ Նոյն վանքին մէկ ուրիշ արձանագրութիւնը կը կարդանք.

«Ի տաւնի Սարգսայ առին(՞)ի սր. խորանի մարդին (՞) պատարագ Ասլանայ փային (՞). իսկ խափանողքն դատին յԱստուծոյ. ամէն»(36)։ Հարցական նշանները արձանագրութիւնը կարդացողինն են, իրմէ տարակուսական ընթերցում։ Արձանագրութեան Ասլանայ փային գուցէ ըլլայ Ասլանայ քէկին, որ ինչպէս տեսանք Մարծպան Բ.ի որդին էր, որ իր հօր եւ Գրիգոր եղբօր հետ ունին որոշ արձանագրութիւն նոյն վանքին մէջ, որոնց մասին արդէն խօսեցայ իրենց կարգին։

Դարձեալ Դսեղի գիւղին խաչարձանը՝

Վենետիկ, 1889. էջ 158։ Ասկէ օգտուած է Հ. Ա. Ճառեան, «Հայոց Անձնանունների Բառարան», Երեւան, 1946. տե՛ս Համայ. ընդունելով յիշատակարանի տրուած 966 սխալ թուականը։ Տե՛ս նաեւ Մամիկոն թիւ 3. ուր նոյնպէս ընդունած է 966։ Պէտք է որ Մամիկոն թ. 3 եւ թ. 6 նոյնացնէր Ա. Ճառեան. սակայն Զարբհանալեանի տուած 966 սրխալ թուականը չփոթեցուցած է վաստակաւոր հայագէտը։

(34) Տե՛ս ծանօթ. 31։

(35) Ազգ. Հանդէս. գիրք ԺԴ. էջ 25։

(36) Անդ։

«Ի թվ(ին) ՉԼ (1281) Ողորմութ(եամ)բըն Ա(ստուծո)յ ես Տէրունս որդի Խալըբին իմ աղբէրացովս կանկնեցի զ(խ)էչս։ Յանուն Գրիգորս որ զուր եւ դառն մահուամբ ի Ֆ(րիստո)ս փոխեցաւ որ էր պարծանաց եւ զ(մա)ր(դոյ) եղբայր մեր որք երկրպագէք յաղաւթս յիշեցէք»(37)։

Արդեօք հոս յիշուած զուր եւ դառն մահուամբ մեռած Գրիգորը Գրիգոր իշխան Մամիկոնեա՞ն է։

Նոյն վանքին արեւելեան պատին վրայ կայ արձանագրութիւն մը.

«Կամաւն Ա(ստուծո)յ ես Սմբատ գիմ հողն տուի ի սբ. Գրիգորս վ(ար)դ(ապետ) Յ(ովսէ)փ եւ միաբանքս եռաւն։ Ա։ (1)

(37) Էջմիածին, 1951, Նոյ.–Դեկտ. էջ 52։

պատարագ ի տաւնի Թէոդոսի ով զհողն խլէ ու զժամն խափանէ նզովս առցէ յԱ(ստուծո)յ»(38)։

Այս շարքը կարելի է երկարել, սակայն քանի որ որոշ կապ մը չունի մեր նիւթին հետ, այլ պարզապէս ենթադրական կը մնայ, աւելորդ կը նկատեմ աւելի երկարել հոս այդ մասին։

Մամիկոնեաններու Դսեղի ճիւղը, որ անտարակոյս մինչեւ ԺԴ. դար կը հասնի, զարմանալի է որ անկէ վերջ անծանօթ կը մնայ։ Սակայն չէ կարելի դեռ անոնց յաջորդականութեան վրայ խաչ քաշել եւ սպառած նկատել։

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

(38) Անդ. էջ 50։

ՏՈՀՄԱԾԱՌ ԴՍԵՂԻ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆՆԵՐՈՒ

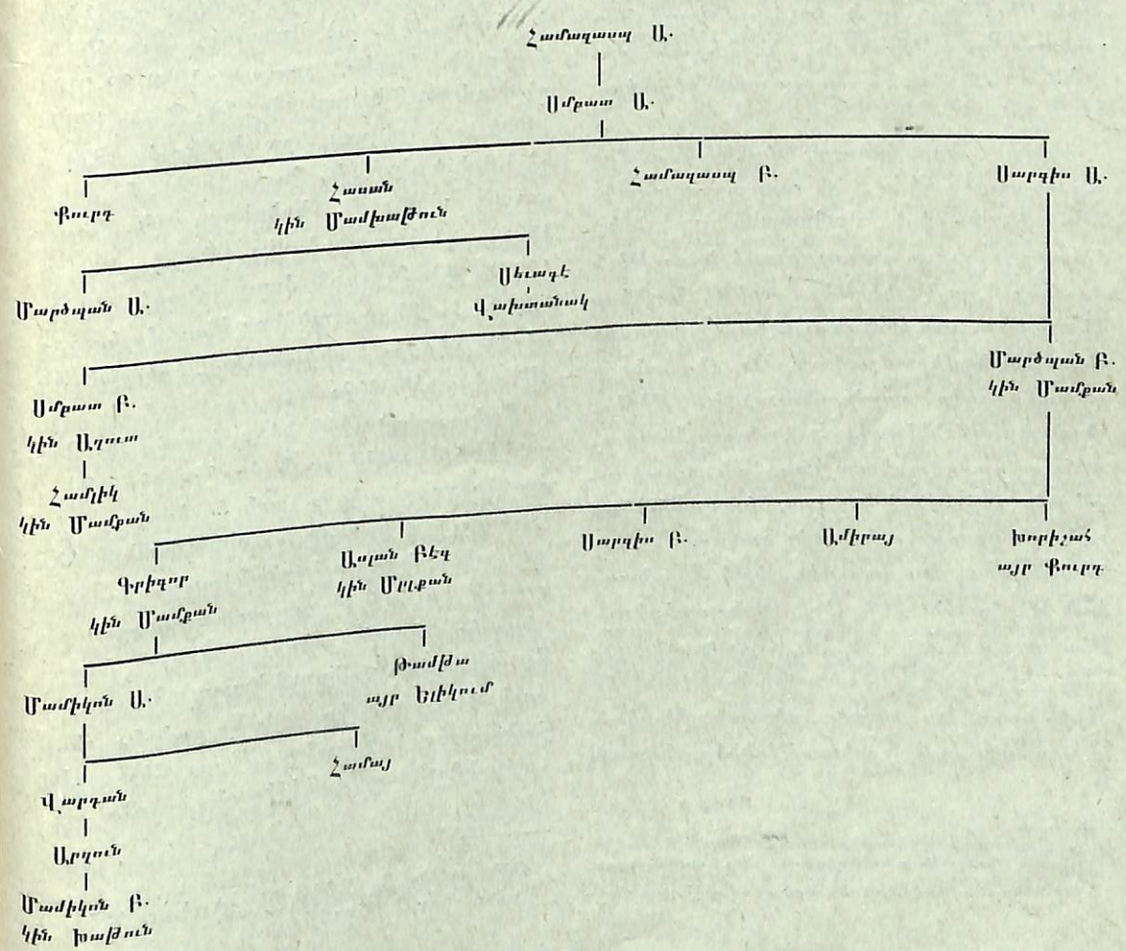

© National Library of Armenia